

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Javier Á. Domingo and Luigi Finocchietti, *Saint Jerome in Rome. Historical and Archaeological Hypotheses* • Vesna Badurina Stipčević, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo nei testi croato-glagolitici* • Andrej Nared, *Der brief ist nicht ausganngen. Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili* • Izidor Janžekovič, *Etnični »stereotipi« v zgodnjenovoveški Evropi: ruska in turška narodna noša* • Martin Boček, *Cunard Line and its operations within the Habsburg Monarchy* • Gary B. Cohen, *Historical Scholarship on the Habsburg Monarchy (1526–1918) in North America* • Irena Selišnik, *Status državljanstva ob nastanku nove Države SHS. Strategije izbire* • Aleš Gabrič, *Prepoved izida romana Branka Hofmana ali šestletna noč do poznega jutra*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 2. novembra 2021.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina, nemščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2021: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2021

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on November 2, 2021.

Translated by: Saša Mlacović (English, German)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2021): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBAS12X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2021

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Javier Á. **Domingo** and Luigi Finocchietti, Saint Jerome in Rome.
 Historical and Archaeological Hypotheses310–326
 Sveti Hieronim v Rimu. Zgodovinske in arheološke hipoteze
- Vesna Badurina **Stipčević**, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo
 nei testi croato-glagolitici*.....328–340
Vitae and Translatio Sancti Hieronymi in Croatian Glagolitic Texts
- Andrej **Nared**, *Der brief ist nicht ausganngen*.
 Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili342–389
Der brief ist nicht ausganngen. Contemplations about
 the Golden Bull Never Received by Carniolans.
- Izidor **Janžekovič**, Etnični »stereotipi« v zgodnjemoveški Evropi:
 ruska in turška narodna noša390–421
 Ethnic "Stereotypes" in Early Modern Europe: Russian and Turkish
 National Costumes
- Martin **Boček**, Cunard Line and its operations
 within the Habsburg Monarchy422–437
 Cunard Line in njeno delovanje v habsburški monarhiji
- Gary B. **Cohen**, Historical Scholarship on the Habsburg
 Monarchy (1526–1918) in North America.....438–474
 Proučevanje zgodovine habsburške monarhije (1526–1918)
 v Severni Ameriki
- Irena **Selišnik**, Status državljanstva ob nastanku nove
 Države SHS. Strategije izbire476–491
 Citizenship during the Establishment of the Newly-Founded State
 of Slovenes, Croats and Serbs. Strategies of Choice.
- Aleš **Gabrič**, Prepoved izida romana Branka Hofmana ali
 šestletna noč do poznega jutra.....492–515
 Ban on Branko Hofman's Novel or a Six-Year-Long Night
 Till the Late Morning

Zapisi – Notes

- Harald Krahwinkler, »Heidenfrage und Slawenfrage« als
Forschungsthema der Missionsgeschichte.
Zu Hans-Dietrich Kahls letztem Sammelband518–528
»Pogansko in slovansko vprašanje« kot raziskovalna tema
v zgodovini misijona. O zadnjem zborniku Hansa-Dietricha Kahla
- Rok Stergar, Vasilij Melik – zgodovinar dolgega 19. stoletja
(ob stoletnici rojstva)530–535
Vasilij Melik – A Historian of the Long Nineteenth Century
(Marking the Centenary of His Birth)
- Danijela Trškan, Štefan Trojar in začetki raziskovanja pouka
zgodovine v Sloveniji (ob devetdesetletnici rojstva)536–538
Štefan Trojar and the Beginnings of Research of the History
Teaching in Slovenia (Marking the 90th Anniversary of His Birth)

Jubileji – Anniversaries

- Prof. dr. France Martin Dolinar – osemdesetletnik (Jure Volčjak)540–544
Prof. Dr. France Martin Dolinar – On the Occasion of His 80th Birthday
- Sedemdeset let Vaska Simonitija (Lilijana Žnidaršič Golec)545–548
Vasko Simoniti's 70th Birthday

V spomin – In memoriam

- Akad. prof. dr. Tomislav Raukar (Stari Grad na Hvaru, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020) (Dušan Mlacović)550–552
Acad. Prof. Dr. Tomislav Raukar (Stari Grad on Hvar, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020)
- Profesor Nobuhiro Shiba (1946–2021) (Peter Vodopivec)553–558
Professor Nobuhiro Shiba (1946–2021)

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Jure Volčjak, Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500 (Matjaž Bizjak).....	560–561
Steiner, Philip, Die Landstände in Steiermark, Kärnten und Krain und die josephinischen Reformen. Bedrohungskommunikation angesichts konkurrierender Ordnungsvorstellungen. (1789–1792) (Filip Draženović)	562–566
Anna Procyk, Giuseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World (Marta Verginella)	567–569
Roman Hans Gröger, Oktober 1918: Ein Beitrag zum 100. Jahrestag des Völkermanifests (Rok Stergar)	570–572
Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku LIII/1 (2015), LIV/1 (2016), LIV/2 (2016) (Jože Maček)	573–578

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	580–583
Instructions for Authors	
Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 75, 2021	584–588
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 75, 2021	

Anna Procyk, **Giuseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World**. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2019, 273 strani.

Liberalna revolucionarna vrenja, ki so se v ponapoleonovem času širila iz Francije v druge predele zahodne in srednje Evrope, so novembra 1830 segla tudi do Varšave, kjer je skupina mlajših poljskih oficirjev napadla rezidenco ruskega regenta. Pridružila se jim je množica domoljubov, ki se je odzvala apelu vstajnikov v imenu »naše in vaše svobode«. Zatrtju vstaje in boju za neodvisnost v letih 1830-31 sta sledila izguba avtonomije, ki jo je Poljska uživala pod rusko nadoblastjo, in proces rusifikacije, ki so jo ruske oblasti predhodno preizkusile v drugih predelih cesarstva. Delu upornikov (več kot 8.000), med njimi so bili številni pripadniki poljske inteligence, se je uspelo pred rusko represijo umakniti v zahodno Evropo, predvsem v Francijo, a tudi v Švico, Belgijo in Anglijo. V Marseillu, ki je bila Meka takratne evropske politične diaspore, so najpomembnejši poljski domoljubi prišli v stik z Giuseppejem Mazzinijem, italijanskim rodoljubom in promotorjem Mlade Italije. Zagovornik ideje demokratične Evrope neodvisnih narodov se je v krogih poljskih pribežnikov поблиže seznanil z razlogi poljskega nacionalnega boja. Postal je občudovalec poljske književnosti in glasbe. Še posebej ga je navdušil Mickiewicz, poljski bard, ki je nacijo razumel kot nosilko napredka in posrednico med individuumom in človeštvom.

Ameriška zgodovinarica Anna Procyk, zaslužna profesorica na Kingsborough Community College (City University of New York), se, preden se poglobi v stike, ki jih Mazzini vzpostavil s poljskimi in tudi širše slovanskimi revolucionarnimi krogi, posveti analizi njegovega idejnega in političnega programa, predvsem pa zelo podrobno razdela njegov koncept nacije, ki je podrazumeval nacionalno enkratnost, a tudi kulturni in politični univerzalizem. Prav zaradi teh svojih idejnih premis je bil atraktiven še posebej za tiste slovanske domoljube, ki se niso mogli sklicevati na zgodovinske pravice oziroma so pripadali tako imenovanim kulturnim nacijam. Za Mazzinija je bila bolj kot zgodovinska pravica naroda pomembna njegova želja po osamosvojitvi in neodvisnosti od tuje in despotske oblasti. Prepričan je bil, da za uničenje Habsburške monarhije ne bi zadostoval le italijanski revolucionarni napor, potreben bi bil širši mednarodno organiziran upor. Od tod tudi pobuda za ustanovitev Mlade Evrope, ki naj bi s svojim revolucionarnim delovanjem zadala končni udarec Sveti Aliansi in despotizmu v Evropi.

Boj domoljubov v vzhodni Evropi za neodvisnost tako pod avstrijskim kot po ruskim jarmom se mu je zdel nadvse obetaven za širši republikanski boj. Prepričan je bil, da bi morali prav oni prevzeti revolucionarno pobudo na širšem evropskem prizorišču. Le dobro povezano mednarodno revolucionarno gibanje, ki je zmoglo nagovoriti pripadnike različnih slojev, tako moške kot ženske, je lahko širilo ideale bratstva, svobode in pravičnosti med širšimi plastmi prebivalstva.

Mazzinijevo prepričanje v poslanstvo slovanskih narodov je izhajalo iz premise, da bodo mladi narodi prepojili in obnovili stare in preveč »utrujene« evropske narode. Nanje je gledal, kot opozori avtorica, predvsem skozi poljska očala, fasciniran od revolucionarnega elana poljskih emigrantov, a tudi pod vtisom romantičnega razumevanja vzhodne evropske zgodovine. Mazzinijevo druženje s krogi poljske revolucionarne elite je krepilo njegovo zavarovanost v moč slovanskega bratstva. Privredlo ga je do idealiziranja ne le poljskega, temveč tudi ukrajinskega nacionalnega gibanja. Zahodni narodi so se mu zaradi zaverovanosti v svojo večvrednost in materialnost zdeli nagnjeni k moralnemu propadu, medtem ko so bili mladi narodi po njegovem znanilci nove Evrope in novega časa svobode in bratstva. Kot pokaže avtorica, so se Mazzinijevi ideali svobode, enakopravnosti, bratstva med narodi preko poljskih, ukrajinskih, rusinskih, beloruskih, čeških, slovaških konspirativnih mrež širili proti Vzhodu. Ključno vlogo so v njih prevzemali Poljaki, ki jim je Mazzini pripisoval odločilno vlogo v svojem zamišljanju panevropske demokratične Evrope. Privilegiran odnos med italijanskimi in poljskimi rodoljubi ni bil le pragmatične narave, niti ni bil posledica skupnega identificiranja s katolištvom. Nastal je v emigraciji med karbonarji in poljskimi pribežniki kot rezultat iskrenega revolucionarnega prijateljstva. Mlada Evropa je bila utelešenje tega sodelovanja in prepričanja, da se je vsak narod dolžan boriti za svobodo in pravičnost drugih narodov vsepovsod, kjer je bila suverenost teptana.

Anna Procyk se poglobi tudi v različno opredeljevanje vodilnih figur poljske diaspore do Mazzinijevih idej, ob tem pa tudi preveri moč karbonerska zgleda pri oblikovanju tajnih mrež v Krakovu, Lvovu, Kijevu, Odesi, Pragi in Brnu ter vzvode širjenja političnega nacionalizma, ki je bil v osnovi demokratičen in republikanski. Avtorica na osnovi bogatega dokumentarnega gradiva, ki poleg korespondenc in spominov vključuje tudi policijska zaslišanja in sodne spise, osvetli vodilne osebnosti konspirativnih mrež, ki so delovale na predvsem galicijskih tleh, so se pa širile tudi drugod znotraj avstrijske in ruske države. Ob tem poudari pomen, ki so ga pri širjenju revolucionarne literature imele ženske, pogosto iz vrst plemstva, ki so bile še posebej aktivne v poljskih konspirativnih mrežah. Med poljskimi in ukrajinskimi rodoljubi so bili še posebej aktivni študenti, mnogi med njimi so bili seminaristi, ki so širili humanistične ideale in idejo narodne prebuje. Idejo slovanskega bratstva so osnovali na principu enakosti in pravičnosti, kar je prispevalo k njihovi koreniti oddaljitvi od ruske ideje slovanstva, ki je podrazumevala vodilno vlogo carske Rusije. Še posebej so v knjigi zgodovinopisno pronicljiva poglavja posvečena revolucionarnemu povezovanju med mladimi Poljaki in Ukrajinci, delovanju Ciril Metodove bratovščine, ki je vzdrževala vezi med ukrajinsko politično organizacijo in mlado Evropo. Življenje bratovščine je bilo kratko zaradi

učinkovitega zatrtja carske policije, njen pomen pa je viden zlasti ob prehodu od kulturnih dejavnosti k političnim delovanju. S komparativnim in biografskim pristopom ameriška zgodovinarka prepričljivo osvetli revolucionarne osebnosti, kot so bile na primer Lesław Łukaszewicz, Szymon Konarski, Ignacy Kulczyński in Seweryn Goszczyński, ter bogato dokumentira politično delovanje tajnih republikanskih skupin v vzhodni Evropi. Širjenje Mazzinijevih idej med južnimi Slovani ostaja zunaj njenega zgodovinopisnega soja, bi si pa zagotovo zaslužilo podobno poglobljeno in komparativno študijo.

Marta Verginella

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588